

Litteraation numero: 103161/145
Äänitteen nimi: parlatorio e28 master -15_8lufs
Äänitteen kesto: 36 min
Litteroitu: Tutkimustie Oy 19.04.2024

Puhujien merkinnät: Tuomo Nuorluoto
Synnöve Malmström

Muut merkinnät: (-) Pois jäänyt sana tai sanan osa
(--) Pois jäänyt jakso
(sana) Epäselvä sana tai jakso
[hakasulkeet] Litteroijan kommentti

Huomautukset: --

[väkijoukon hälinää, rauhallista kielisoitinmusiikkia, musiikki vaimenee taustalle]

Tuomo Nuorluoto: Tervetuloa hyvät kuulijat Suomen Rooman-instituutin Parlatorio-podcastin pariin. Mun nimeni on Tuomo Nuorluoto. Olen instituutin tutkijalehtori ja juonnan tätä podcastia. Suomen Rooman-instituutin syntyhistorian kannalta yksi tämmöinen aivan keskeinen hahmo on ilman muuta liikemies, lehtimoguli ja kulttuurimesenaatti Amos Anderson, jonka myötävaikutuksella koko instituutti tietysti on perustettu ja Villa Lante on saatu ostettua Suomen valtiolle. Mutta mitä me oikeastaan tiedetään Amos Andersonista? Tätä mun kanssa on tänään selvittelemässä taidehistorioitsija Synnöve Malmström. Tervetuloa Parlatorioon Synnöve.

Synnöve Malmström: Kiitos Tuomo.

Tuomo: Sä olet toiminut muun muassa Sinebrychoffin taidemuseon ja Amos Rex -museon intendenttinä. Ja myös kirjoittanut Amos Andersonin taidekokoelmista paljon. Muun muassa tähän Olav Melinin Amos Andersonia käsittelevään kirjaan *Den ensamme mecenaten*. Mutta ennen kuin mennään tarkemmin Amos Andersoniin, niin jutellaan ensin vähän susta. Eli sä olet myös ollut paljon Italiassa ja Suomen Rooman-instituutin kanssa tekemisissä, niin haluatko kertoa vähän sun suhteesta Roomaan ja Villa Lanteen?

Synnöve: Olin jo opiskeluvaiheessa erikoistumassa Hollannin 1600-luvun taiteeseen, mutta silloinen professori Henrik Lilius, joka oli ollut pitkään instituutin johtajana, halusi minut vaihtamaan maantiedettä. Pysymään kyllä 1600-luvussa. Mutta näin hän sitten kutsui minut mukaan, se oli kevät 1986, jolloin hän piti Barokin Rooma -kurssin Lantessa. Se oli hyvin uuvuttava kurssi. Ja meillä oli hyvin tarkka ja ankara ohjelma. Ei vaan professorin kunnianhimosta, vaan sen takia, että siihen aikaan museot olivat hyvin rajatusti auki.

Tuomo: Aivan.

Synnöve: Lyhyen, joskus jopa yhdeltä menivät kiinni. Ja kirkot menivät kiinni noin kahdeltatoista. Ja me ei saatu valokuvata, koska piti [pieni naurahdus] käyttää sitä aikaa hyvin tehokkaasti. Ja sen kahden viikon kurssin jälkeen, niin tuntui, että kaikki kirkot vaan pyörivät päässä [Tuomo naurahtaa]. Että onneksi mä jäin sitten vielä viikon ja kävin uudestaan näissä kohteissa. Sitten seuraavana keväänä -87 osallistuin projektiin, jota johti Helsingin yliopiston taidehistorian laitos ja Kansallisgalleria. Sen tarkoitus oli kartoittaa ja tutkia italialaisia maalauksia Suomen julkisissa kokoelmissa.

Tuomo: Okei.

Synnöve: Ja silloin myöskin opin kirjastotyöskentelyn Bibliotheca Hertzianassa, josta tuli...

Tuomo: Aivan, joo.

Synnöve: ...mun oma temppele.

Tuomo: Kyllä. Eli tämä taidehistoriallinen kirjasto Roomassa.

Synnöve: Joo. Ja sitten 90-luvulla olin muutaman kerran syventymässä vastauskonpuhdistuksen ikonografiaan. Näitä tietoja ja taitoja sitten pystyin hyödyntämään, kun olin Sinebrychoffin taidemuseon intendenttinä ja sitten Amos Andersonin taidemuseossa. Ja ne viimeiset vuodet sitten Amos Rexissä, josta sitten siirryin eläkkeelle pari vuotta sitten.

Tuomo: Joo. Eli Amos Andersonista on ainakin kertynyt tässä tietoa. Ja mennään nyt ihan Amokseen. Eli minkälaisesta taustasta hän tuli? Tai me tiedetään, kaikki tietää, että hän oli rikas liikemies, mutta mistä hän aloitti?

Synnöve: Hän syntyi aika vaatimattomaan maanviljelijäperheeseen Kemiönsaareissa. Kemiönsaarihan on tunnettu, siellä on hyvin kauniita saaristomaisemia, mutta itse asiassa Andersonin perhe asui ihan keskellä saarta. Sehän on iso saari. Mantere-Suomen suurin saari.

Tuomo: Joo.

Synnöve: Kylässä, joka oli semmoinen synkkä. Siellä oli synkkä metsä. Ja tuntuu siltä, että myöskin Amoksen perhe oli hyvin synkkä.

Tuomo: Ahaa.

Synnöve: Isä oli ankara. Äiti, mielenterveys oli aika hauras. Mutta hän menestyi hyvin koulussa. Hänellä oli kansankoulunopettajina kaksi opettajaa, jotka olivat hyvin sivistyneitä ja auttoivat häntä eteenpäin. Ja ilmeisesti hän oli jo nuorena hyvin tarmokas ja lahjakas.

Tuomo: Okei.

Synnöve: Ja hän sitten, no hän olisi halunnut kanttoriksi, mutta isä esti sen. Ja sitten hän halusi päästä Pietarsaaren opettajaseminaariin, mutta ei onnistunut siinä. Eli hän lähti sitten Turkuun ja opiskeli siellä kauppaopistossa. Ja lähti Saksaan Göttingeniin opiskelemaan vakuutusalaan, joka siihen aikaan uusi...

Tuomo: Joo.

Synnöve: ...ja semmoinen menestyvä ala.

Tuomo: Voinko mä tähän väliin kysyä, että miten hän, hän tuli kuitenkin tällaisesta vaatimattomasta taustasta, niin miten hänellä oli resursseja lähteä sinne Saksaan? [pieni naurahdus]

Synnöve: Tämä on minusta aina ollut semmoinen yllättävä, että ilmeisesti hän onnistui aina löytämään ihmisiä, jotka uskoivat häneen. Koska on paljon henkilöitä, jotka ovat auttaneet häntä eteenpäin.

Tuomo: Joo.

Synnöve: Kun mä joskus mietin Amos Andersonia, mä olisin halunnut tavata hänet, kun hän oli noin 17 tai 18 vuotta [naurahduksia] vanha.

Tuomo: Joo. Ilmeisesti osannut sitten löytää tällaisia varakkaita suojelijoita, jonkalaiseksi hän sitten itse tietysti myöhemmin muuttui. Mites sitten sen Saksan jälkeen, vakuutusalan jälkeen?

Synnöve: Niin joo. Hän tuli sitten, palasi Suomeen ja perusti lehden. Joka oli siis vakuutusosalalle tarkoitettu lehti, joka menestyi erittäin hyvin. Ja hyvin nopeasti hän myöskin rupesi jo perustamaan muita lehtiä, Mercator-lehti. Ja tuossa 1900-luvun ihan alussa hän menestyi niin hyvin, että hän 1913 pystyi rakentamaan itselleen kuusikerroksisen kivitalon ihan keskellä Helsinkiä, Yrjönkatu 27, missä...

Tuomo: Aivan.

Synnöve: ...Amos Andersonin taidemuseo myöskin vaikutti.

Tuomo: Kyllä. Ja hänhän sitten ennen pitkää omisti suuren osan koko siitä korttelista.

Synnöve: Niin, Kukon korttelista.

Tuomo: Kyllä.

Synnöve: Eli hän 35 vuotta vanha, kun hänellä oli jo varaa pystyttää kivitalo.

Tuomo: Joo, vaikuttavaa. Eli hänen varallisuutensa siis perustui osittain tähän tämmöiseen mediaimperiumiin, voisi sanoa. Ja sitten tietysti Hufvudstadsbladet oli se suurileikkisin lehti siinä. Ja sitten näihin kiinteistöihin.

Synnöve: Joo. Ja etenkin, tämä Hufvudstadsbladet tulee 20-luvulla, mutta jo ennen sitä hän osti kirjapainoja monta.

Tuomo: Joo.

Synnöve: Ja yhdisti niitä. Ja hänellä oli myöskin mainostoimisto. Eli kaikki tämä, mikä oli uutta, ja uutta ajassa. Ja sitten tietysti tämä kiinteistöbisnes, mikä oli erittäin...

Tuomo: ...lukratiivinen [pieni naurahdus].

Synnöve: Kyllä. [rauhallista jousisoitinmusiikkia alkaa soimaan taustalla] Ja hän osasi hyödyntää esimerkiksi inflaatiota sillä, että hän nosti isot lainat ja inflaatio sitten söi hyvin äkkiä.

Tuomo: Hän osasi oikeeseen aikaan toimia.

Synnöve: Kyllä.

Tuomo: Hänellä oli jo varhain tällainen bisnesvainu, voisi sanoa.

Synnöve: Kyllä.

[rauhallista kielisoitinmusiikkia, musiikki vaimenee taustalle]

Tuomo: Mutta Amoshan tosiaan ei ollut pelkästään tällainen piinkova liikemies, vaan myös hyvin tällainen hengellinen ja kulttuurista kiinnostunut ihminen. [musiikki vaimenee hiljalleen] Ja tietysti meidän instituutin kannalta hän on tosiaan oleellinen sekä säätiön perustamisen kannalta että sen kannalta, että Villa Lante saatiin ostettua Suomelle. Ja häntähän tituleerataankin instituutin perustajaksi. Mutta mistä tämä Amoksen tämmöinen Rooma-innostus oikein sitten kumpusi? Että miksi tällaiselle miehelle, jolla itsellä ei varsinaisesti ollut kuitenkaan akateemista taustaa, oli niin tärkeää, että Suomella oli tällainen tiede- ja kulttuuri-instituutti Roomassa?

Synnöve: Jaa-a. Mä luulen, että se osittain oli se, että hän oli hyvin vakuuttunut siitä, että Suomesta oli katolisen sivistyksen ansiosta tullut länsimaisen kulttuurin osaksi. Ja luulen myöskin, että se liittyy siihen, että Suomi oli silloin itsenäistynyt. Hän oli ollut mukana tässä, kun Suomi itsenäistyi.

Tuomo: Kyllä.

Synnöve: Ja tietysti oli sitten kaikki muut nämä, verinen sisällissota ja muut. Mutta että hänelle se oli erittäin tärkeää. Ja hän oli itse hyvin uskollinen ja uskonto oli hänelle hyvin tärkeää. Hän oli jo pienestä lapsesta saakka saanut Kemiössä herätyksen. Siellä oli sikäläinen rovasti Hedberg, joka oli eräänlainen herätysliikkeen edustaja. Ja siihen liittyi myöskin sellaista keskiaikaista mystiikkaa, joka varmaan oli tarttunut [pieni naurahdus] Amokseen jo hyvin pienenä.

Tuomo: Aivan.

Synnöve: Ja se mystiikka, joka tietysti parhaiten ehkä löytyy katolisuudesta.

Tuomo: Kyllä. Eli hänellä tosiaan oli tämmöinen syvä kiinnostus tällaista katolista mystiikkaa ja keskiaikaista kirkkotaidetta, ja käsittääkseni myös esimerkiksi pyhä Birgittaa ja Neitsyt Maria -kulttia, kohtaan. Vaikka hän kaiketi oli kuitenkin protestantti näin virallisesti.

Synnöve: Joo. Hän ei ikinä konvertoinut. Mä luulen, että ehkä se olisi ollut vähän liikaa, Suomi ei olisi kestänyt. Sehän oli kuitenkin aika, tänään ehkä vaikeeta ymmärtää, miten 20-luvulla...

Tuomo: Kyllä.

Synnöve: ...vielä, siis katolisuus oli punainen vaate.

Tuomo: Joo. Ja Amoshan kaiketi saikin vähän kritiikkiä tästä hänen...

Synnöve: ...kosiskelusta.

Tuomo: Joo, kyllä niin. Että hänhän kutsui jonkun kardinaalinkin vierailulle.

Synnöve: Joo.

Tuomo: Ja siitä ei oikein sitten pidetty.

Synnöve: Joo.

Tuomo: No jos lähdetään siitä, että Amos Andersonille esimerkiksi tämän instituutin perustamisessa oli tärkeää, että mukana ei ole pelkästään akateemikkoja, vaan että siellä on myös taiteen ja ennen kaikkea liike-elämän edustajia. Niin miten sä näkisit, että Amos sovitti tavallaan yhteen tällaisen bisnesmaailman ja sitten toisaalta kulttuurin?

Synnöve: Sitähän on usein, usein on siteerattu jotain, mitä Åbo Akademin rehtori sanoi puheessaan Amos Andersonille, että on olemassa aamun Amos ja sitten on olemassa illan Amos. Ja tämä aamun Amos on se spekuloiiva liikemies, jolla oli erinomainen ajoitus. Ja oli hyvin tarmokas ja ovela.

Tuomo: Joo, entäs illan?

Synnöve: Ehkä häikäilemätönkin.

Tuomo: Okei, aivan [pieniä naurahduksia].

Synnöve: Ja se ilta-Amos taas oli tämmöinen kulttuurille ja historialle omistautunut, johon vetosi mystiikka ja keskiaikaisuus. Mutta vietti myöskin paljon aikaa etenkin teatterilaisten kanssa...

Tuomo: Joo.

Synnöve: ...jossa hän ehkä parhaiten viihtyi. Voiko ehkä olla jotain sellaista, että teatterilaisethan esiintyvät, he joutuvat siellä tasapainottelemaan tätä omaa turhamaisuutta ja sitten... Että ehkä se oli hänelle semmoinen paras viitekehys.

Tuomo: Niin varmaan joo. Niin mä olen käsittänyt, että niin kuin tämän Melininkin kirja nimeltään *Den ensamme mecenaten*, eli siis yksinäinen mesenaatti, niin oliko Amos Anderson sitten yksinäinen? Hänhän oli muun muassa poikamiehenä ilmeisesti koko elämänsä. Ja tosiaan sitten mahdollisesti löysi tämän oman viitekehityksensä vain sitten oikeastaan täältä teatterin maailmasta. Vai voiko näin sanoa?

Synnöve: Niin. Ehkä hän oli sielussaan yksinäinen. Hänhän pysyi poikamiehenä koko elämänsä. Siitähän on olemassa erilaisia teorioita.

Tuomo: Kyllä.

Synnöve: Torsten Steinbyn mukaan Amos oli sairastanut tippuria nuoruudessaan...

Tuomo: Okei.

Synnöve: ...ja sen takia uskoi, että hän oli menettänyt lapsensaantikykynsä. Tai sitten on myöskin ajateltu, että hänen omassa perheessä oli niin paljon mielensairautta, hänellä oli kaksi veljestä, jotka kuolivat mielisairaalassa.

Tuomo: Aivan.

Synnöve: Äiti oli myöskin aika heikko. Ja sitten on vielä, etenkin teatterilaisten piirissä ajatellaan, hänellähän kyllä oli paljon daameja, mutta ehkä hän ei kuitenkaan ollut niin hirveän kiinnostunut naisista.

Tuomo: Ymmärrän. Okei. Eli monia teorioita löytyy. Ja tuossa mainitsitkin Torsten Steinbyn, joka oli Amoksen kanssa myös ystävä. Ja Torsten Steinby tietysti on myös meidän instituuttimme kannalta oleellinen hahmo, koska hänhän oli instituutin ensimmäinen johtaja, joka jo silloin vastasi sitä instituutin avaamisesta, tai toiminnan avaamisesta Villa Lantessa. Ja sitten myöhemmin hänhän toimi myös Hufvudstadsbladetin päätoimittajana. Eli tässäkin varmasti Amos Andersonilla sitten oli näppinsä pelissä.

Synnöve: Joo, siellähän oli kuitenkin aikamoinen ikäero, 30 vuotta muistaakseni. Että Steinbyhän aloitti oppikoulunopettajana. Mutta kirjoitti usein Hufvudstadsbladetiin, joka siis oli Amos Andersonin, ei pelkästään hänen omistama lehti, mutta hänhän oli itse myöskin päätoimittaja.

Tuomo: Aivan.

Synnöve: Ja koska Steinby ei myöskään ollut journalisti, ja Andersonilla oli vähän vaikeuksia journalistien kanssa.

Tuomo: Aivan.

Synnöve: Sehän ehkä ei ollut ihan viisasta, että hän oli myöskin päätoimittaja.

Tuomo: Niin, hän kai sai jonkin verran kritiikkiä tästä myös.

Synnöve: Jonkin verran, aika paljon kyllä joo [naurahuksia].

Tuomo: Joo.

Synnöve: Mutta ehkä hän tunsikin itsensä Steinbyn kanssa, että hän luotti Steinbyhyn.

Tuomo: Joo. Ilmeisesti siinä on selvästi kyllä ollut tällainen luottamussuhde, kun katsoo tätä, myös Steinbyn uraa tässä.

Synnöve: Joo. Steinby oli erittäin tuottelias. Ja hänhän kirjoitti paljon. Vaikkei ollut journalisti, mutta kuitenkin samalla tavalla tarmokas. Ja ehkä myöskin aika diplomaattinen.

Tuomo: Aivan.

Synnöve: Että jos lukee sen hänen kirjoittamansa kirjan Amos Andersonista, se on aika raskas...

Tuomo: Joo.

Synnöve: ...lukee sitä kirjaa. Mutta siellä on rivien välillä aika paljon, mitä voi sitten miettiä, että onko se kritiikkiä vai ei.

Tuomo: Kyllä. Ja tästä tietysti voisi kysyäkin. Mitä Amoksen aikalaiset ajatteli Amoksesta? Minkälainen maine hänellä oli?

Synnöve: Se riippui, keneltä kysyit [naurahuksia].

Tuomo: Niin.

Synnöve: Hänhän oli myöskin semmoinen nurkkapatriootti. Eli hän, jos oli mahdollisuutta siis tukea jotain, niin jos tuli Turunmaalta tai Kemiönsaarelta, niin se oli aina se tärkein.

Tuomo: Joo.

Synnöve: Ja vielä tänään, niin kemiöläiset kyllä ovat erittäin ylpeitä hänestä.

Tuomo: Joo, se on.

Synnöve: Mutta sitten taas, jos kysyi helsinkiläiseltä suomenruotsalaiselta eliitiltä, niin heidän mielestään Amos oli nousukas.

Tuomo: Aivan.

Synnöve: Ja se kai oli se, joka myöskin tietysti ärsytti Amosta, koska hän ei ikinä oikeastaan päässyt niihin piiriin.

Tuomo: Aivan.

Synnöve: Hän sai ostettua itseensä [pieni naurahdus] statusta.

Tuomo: Niin.

Synnöve: Mutta ei kuitenkaan hyväksyty.

Tuomo: Eli tavallaan tämä tämmöinen eliitti tietyllä tavalla vähän ylenkatsoi häntä, mutta samaan aikaan myös tämä, voisi ehkä, vaikka siellä Kemiönsaarella toki oltiin hänestä ylpeitä, tai ainakin nykyään ollaan, niin miten sitten tämä hänen tämmöinen alkuperäinen viiteryhmänsä, josta hän silloin on köyhänä lähtenyt liikenteeseen? Voisi kuvitella, että sielläkin on sitten vähän vierastettu häntä, kun hänestä on tullut tämmöinen.

Synnöve: Joo, no sittenhän olivat tietysti ihan eri tasoilla.

Tuomo: Niin, kyllä. Että ehkä se on sitten siellä teatterissa, jossa hän on sitten löytänyt tämmöisen porukan, jonka kanssa voi nyt sitten samaistua.

Synnöve: Ja hänhän oli näille näyttelijöille myöskin tärkeä, koska siihen aikaan etenkin naimattomat naisnäyttelijät, [rauhallista jousisoitinmusiikkia alkaa soimaan taustalla] niillähän ei ollut mitään eläkettä.

Tuomo: Aivan.

Synnöve: Että tällainen, hänhän auttoi aika montaa näyttelijää.

Tuomo: Joo.

Synnöve: Ja jos ei rahallisesti, niin ainakin hän järjesti aina näytösten jälkeen suuret illalliset.

[rauhallista kielisoitinmusiikkia, musiikki vaimenee taustalle]

Tuomo: Voisiko ajatella, että tämmöisessä mesenaattitoiminnassa, voisi sanoa, tai tämmöisessä, missä hän on tukenut taidetta, tukenut kulttuuria, että hänellä on ollut jotenkin tämä kristillinen vakaumus myös siellä taustalla? [musiikki vaimenee] Ajatus siitä jotenkin, että se, jolla on varaa, niin pitää jakaa siitä sitten?

Synnöve: Varmaan. Mutta mä näkisin myöskin, että se on tämä ajankohta.

Tuomo: Joo.

Synnöve: Suomi oli nuori tasavalta. Ja sitten kun tietysti tuli sota, niin ei ollut rahaa, siis valtiolla. Ei voinut tukea...

Tuomo: Kyllä.

Synnöve: ...kulttuuria. Että hän kai katsoi sen omaksi velvollisuudeksi.

Tuomo: Joo. Että hänelle selvästi tällaisella taiteella ja muulla oli tietty itseisarvo, jota ei sitten voi mitata tai hallinnoida, vaan että se... Niin, että sillä on tietty itseisarvo. Ja että hänellä on velvollisuus sitten sitä tukea.

Synnöve: Ja hän on ehkä siinä mielessä mielenkiintoinen, tai ainakin, sanotaan, mun sukupolveni ajattelee aika paljon stereotyyppiä, on humanisti ja sitten on liikemies, että heillä ei ole mitään yhteistä. Ehkä se on muuttumassa.

Tuomo: No toivottavasti olisi [naurahtaa].

Synnöve: Mutta jos ajattelee sen ajan liikemiehet, hehän olivat aika kauan ja pitkään matkoilla. Eivät tulleet Finnairilla kotiin illaksi.

Tuomo: Aivan.

Synnöve: Vaan he olivat viikkokaupalla ulkomailla ja kävivät museoissa.

Tuomo: Joo.

Synnöve: He näkivät paljon ja tutustuivat ihmisiin. Samaa voi nähdä myöskin, esimerkiksi Serlachius tai...

Tuomo: Kyllä.

Synnöve: ...Sinebrychoff. Ja he oppivat taiteesta paljon juuri näillä matkoilla.

Tuomo: Joo. No tästä itse asiassa nyt päästäänkin tähän Amokseen tämmöisenä taiteen suojelijana, taiteen keräilijänä. Oliko hänellä jotain preferenssejä taiteen suhteen?

Synnöve: [naurahtaa] No siinä mielessä ehkä hän ei ole niin kovin kiinnostava, koska hän ei kuitenkaan ollut sellainen taiteentuntija. Että kun hän osti taidetta, niin hänellä ei ollut mikään tietty koulukunta, tai olisi ollut esteettisesti kiinnostunut. Vaan näyttää siltä, että joko, kun hän osti kotimaista taidetta, jos taiteilija oli Turunmaalta, niin sitten oli ok [pieni naurahdus].

Tuomo: Aivan, eli päästään taas tähän [Synnöve naurahtaa] nurkkapatriotismiin. Kyllä.

Synnöve: Mutta sitten hänen taidekokoelmansa, joka käsitteli noin 300, 400 teosta hänen kuollessaan, niin siitähän on hyvin pieni osa vanhaa niin kutsuttua ulkomaalaista taidetta. Mutta se oli hänelle kuitenkin se tärkein, koska näillä teoksilla hän sisusti sitten oman kotinsa siellä Yrjönkadulla.

Tuomo: Aivan.

Synnöve: Ja sen huomaa, että se on uskonnollinen taide.

Tuomo: Joo.

Synnöve: Neitsyt Maria.

Tuomo: Se on ennen kaikkea Neitsyt Maria, joka siellä figuroi.

Synnöve: Kyllä.

Tuomo: Okei.

Synnöve: Ja sitten kun Amos kuoli 1961 ja neljä vuotta myöhemmin avattiin tämä Amos Andersonin taidemuseo, ja silloinen museolautakunta halusi ostaa vähän uusia teoksia, koska ne oli aika, tai siis laajentaa sitä kokoelmaa. Ja silloin ne antoi tehtäväksi taidekauppiaille, että enemmän Madonnaa [naurahduksia].

Tuomo: Joo. Osaatko sä kertoa, että mistä ja miten Amos oli nämä kaikki taideteoksensa saanut haltuunsa? Vai tiedetäänkö me sitä?

Synnöve: No se on se ikävä juttu. Tietysti tänään kaikilla museoilla on velvoite tietää, mistä ja miten teokset ovat joutuneet museoon.

Tuomo: Niin.

Synnöve: Ja kun mä tutkin hänen kokoelmaansa, niin oli tietysti se vaara, että olisi voinut olla esimerkiksi natsien varastamaa teoksia.

Tuomo: Aivan.

Synnöve: Ja se oli hirveän ikävä, kun ei ollut mitään dokumentteja. Ei mitään ostokuitteja, ei yhtään mitään. Mutta onneksi oli yksi tärkeä dokumentti. Se oli konservaattorin lasku vuodelta 1926, josta me melkein löysimmekin kaikki teokset.

Tuomo: Okei, no niin.

Synnöve: Ja silloin ei ollut tämä vaara. Sitten jälkeinpäin kaksi taidehistorioitsijaa Jyväskylän yliopistosta todellakin ovat pystyneet osoittamaan, että yksi maalaus oli varastettu Saksasta 1900-luvun alussa.

Tuomo: Okei.

Synnöve: Ja itse asiassa Amos Rex on palauttanut teoksen.

Tuomo: Aivan, okei. No mutta hyvä, että tämä on selvinnyt kuitenkin.

Synnöve: Mutta mä luulen, että syy miksi näitä ostokuitteja ei ole löytynyt, on se, että Amos vietti usein illat Royale-ravintolassa siellä Svenska Teaternissa.

Tuomo: Joo.

Synnöve: Ja hänellä oli usein myöskin ystäviä, jotka olivat, hän kutsui mukaan illalliselle. Ja mä luulen, että siellä tehtiin aika paljon tällaisia kauppoja. Sitten kaikki ne, jotka olivat lainanneet rahaa. Ja sitten tietysti 20-luvulla oli paljon venäläisten emigranttien teoksia.

Tuomo: Aivan, joo.

Synnöve: Mutta ne on hirveän vaikeita. Yhdestä teoksesta löysin viitteitä, jossa on tämmöinen Petrogradin leima.

[rauhallista kielisoitinmusiikkia alkaa soimaan taustalla]

Tuomo: Joo.

Synnöve: Joka viittaa siihen, että se on tullut Venäjältä.

Tuomo: Joo.

Synnöve: Ne muut voi olla semmoisia, voi epäillä, mutta ei...

Tuomo: Ei ole varmuutta.

Synnöve: ...ei löydy mitään muita todistuksia.

Tuomo: Joo. Eli ei ihan simppele asia kuitenkaan tämä näiden teosten alkuperä aina.

[rauhallista kielisoitinmusiikkia, musiikki vaimenee taustalle]

Tuomo: Olisiko sulla mielessä jotain semmoista, mistä Amos on vähän vähemmän tunnettu?

Synnöve: Joo. [musiikki vaimenee hiljalleen] Mä luulen, että aika harvat sen tietää, että, tai ne, jotka ovat kuunnelleet radiota, Radio 1:tä tai sitten ruotsinkielistä Vegaa, niin kello 12 kuuluu nämä Turun tuomiokirkon kellot, jotka lyövät. Niin Yle aloitti tämän kellonlyöntien radiosoinnin jatkosodan lopulla Karjalan kannan taistelujen aikana kesäkuussa -44. Ja tämä oli Amos Andersonin aloite.

Tuomo: Ahaa. Niin, tämä olikin-

Synnöve: Tiesitkö sinä?

Tuomo: En tiennyt [naurahtaa]. Uutta tietoa. Okei, no niin, tällaisessakin hän on ollut sitten aloitteellinen. Niin kuin monessa muussakin asiassa selvästi ollut kyllä tämmöinen alkuun paneva voima. Ja tuosta Ruotsalaisesta teatterista mainitsikin vielä, niin tosiaan hän viihtyi siellä. Ja hänhän myös ilmeisesti laitto rahaa teatterin restaurointiin.

Synnöve: Joo. Se oli hirveän huonossa kunnossa. Ja tehtiin täydellinen ulkomuotomuutos 30-luvulla, jolloin myöskin irrotettiin nämä karyatidit, jotka...

Tuomo: Aivan.

Synnöve: ...tänään taas löytyvät Söderlångvikin, tai vietiin, tietysti Amoksen aikana vietiin Söderlångvikiin ja koristavat siellä autotallin seinää.

Tuomo: Autotallin, no niin. Joo. Ja Söderlångvikan tosiaan oli tämä Amoksen, miten sen nyt sanoisi, no tämmöinen residenssi siellä, tai talo, huvila...

Synnöve: Joo. Se oli oikeastaan maalaistalo, aika vaatimaton. Mutta hän sitten rakennutti sen. Ja se on, ei se nyt mitään palladion arkkitehtuuria, mutta se on valkoinen ja melkein heijastuu siihen mereen. Ja ympärillä oli kolonnadeja. Kyllä se vielä tänään moni yllättyy, kun näkee sen...

Tuomo: Joo.

Synnöve: ...sen paikan.

Tuomo: Joo, täytyy-

Synnöve: Oletko sinä käynyt siellä?

Tuomo: En. Meinasin just sanoa, että täytyy mennä käymään kesällä.

Synnöve: Kannattaa.

Tuomo: Joo.

Synnöve: Ja nythän siis Söderlångvikin museo on eräänlainen henkilöhistoriallinen, kuten myöskin Yrjönkadun viidennessä kerroksessa avattiin vuosi sitten tällainen kotimuseo.

Tuomo: Joo, tämä Amos Anderson, se.

Synnöve: Joo.

Tuomo: Joo.

Synnöve: Ja siellähän on se kappeli. Ehkä se nyt unohtui tässä...

Tuomo: Joo, kerro siitä.

Synnöve: ...kertoa siitä [pieni naurahdus]. Että hän ei heti sinne perustanut mitään, rakentanut mitään kappelia, vaan se tuli noin kymmenen vuotta myöhemmin. Luultavasti siihen aikoihin, kun hänestä tuli kansanedustaja. Eli myöskin koti piti olla, hän asui luullakseni aika vaatimattomasti sen ensimmäiset kymmenen vuotta.

Tuomo: Joo.

Synnöve: Ja kun ei ollut rouvaa, joka olisi sisustanut...

Tuomo: Aivan.

Synnöve: ...niin se kesti. Ja hän rakennutti sitten pienen kappelin, joka alussa oli hyvin semmoinen askeettinen. Ja oikeastaan tuo mieleen birgittalaisluostarin, Vadstenan birgittalaisluostarin. Mä melkein luulen, että hän on-

Tuomo: Niin, että se ei ole sattumaa.

Synnöve: Ettei ole sattumaa. Joo.

Tuomo: Joo.

Synnöve: Mutta sitten vähitellen sekin muuttui. Että hän teki siitä sitten myöhemmin työhuoneensa ja tuli enemmän barokkimaalauksia seinille ja niin edelleen.

Tuomo: Aivan. Niin piti vähän tehdä siitä tällainen edustusasunto myös.

Synnöve: Joo. Ja huomattavaa, että siellä sen vieressä on pieni urkuhuone.

Tuomo: Aivan.

Synnöve: Että hänhän rakennutti myöskin...

Tuomo: Urut sinne. Joo.

Synnöve: ...urut. Kangasalan urut sinne. Ja hän soitti itse. Ja kuulemma kidutti illallisvieraita [naurahduksia] soitollaan.

Tuomo: No niin. Niin hänellähän oli ollut näitä kanttoriambitioita nuorena.

Synnöve: Kyllä.

Tuomo: Aivan. Okei. No mutta tämä on kaikki älyttömän kiinnostavaa. Ja paljon sellaista, jota en kyllä itsekään tiennyt Amos Andersonista. Ja en usko, että moni kuulijakaan.

Synnöve: Ehkä voisin kuitenkin kertoa sen, että jokainen, joka on vähän yrittänyt penkoa näitä arkistoja, huomaa sen, että siellä on puhdistettu paljon.

Tuomo: Ahaa, okei. Mikä sun mielipide on tästä? Miksi niitä on puhdistettu?

Synnöve: No oikeastaan minulla ei ole omaa mielipidettä. Mutta olen kuullut, että olisi puhdistettu pois sellaista, mikä olisi ollut hänelle...

Tuomo: Kiusallista.

Synnöve: ...kiusallista.

Tuomo: Okei.

Synnöve: Ja en tiedä voiko se liittyä tähän hänen miessuhteisiinsa. Voiko se liittyä, ehkä hän oli kuitenkin saksalais-...

Tuomo: Saksalaismielinen.

Synnöve: ...-mielinen.

Tuomo: Aivan.

Synnöve: Sodan aikana.

Tuomo: Kyllä, joo.

Synnöve: Ja joillakin on ollut epäily, että hän olisi ollut, hänellähän oli paljon suhteita Ruotsiin.

Tuomo: Joo.

Synnöve: Ruotsi oli hänelle aina semmoinen benchmarkmaa. Myöskin se, että Suomella piti olla instituutti, koska oli yhdeksäntoista institu-

Tuomo: Niin. Ja koska Ruotsilla oli jo instituutti.

Synnöve: Joo.

Tuomo: Aivan, kyllä.

Synnöve: Ja Suomeen oli sitten kahdeskymmenes. Kuinka monta niitä on tänään?

Tuomo: Hyvä kysymys. Onhan niitä, kyllä niitä aika paljon on. Nyt en kyllä suoralta kädeltä uskalla-

Synnöve: Että on tullut...

Tuomo: On niitä tullut sen jälkeenkin lisää.

Synnöve: ...sen jälkeen. Joo.

Tuomo: Että esimerkiksi Tanskahan on tullut siihen myöhemmin sitten.

Synnöve: Joo, joka sai sen...

Tuomo: Joo, sen tontin siitä.

Synnöve: ...tontin sieltä.

Tuomo: Johon Suomella oli tarkoitus rakentaa instituutti alun perin, mutta sitten ne suunnitelmat meni puihin. Maailmansota tuli ja sitten, no sitten tavallaan onneksaasti Suomi lopulta sai Villa Lanten, joka nytten on sitten meidän paikkamme.

Synnöve: Kukaan ei haluaisi vaihtaa.

Tuomo: Niin, ei kyllä nyt enää sieltä lähdetä. Tai no nythän me ollaan sieltä poissa tietysti kaksi vuotta, mutta palataan sinne vielä. Okei. Olisiko sulla vielä jotain, mitä sulla tulee mieleen?

Synnöve: Ehkä on syytä kuitenkin muistaa se, että hänellä ei ollut perillisiä, vaan perillinen on yhdistys nimeltä Konstsamfundet.

Tuomo: Kyllä, aivan.

Synnöve: Joka suomeksi olisi taideyhteisö.

Tuomo: Joo. Ja joka meitäkin stipenditoiminnalla ja muulla edelleen tukee.

Synnöve: Joo. Ja se on yhdistys eikä säätiö.

Tuomo: Aivan.

Synnöve: Tiedätkö miksi?

Tuomo: No?

Synnöve: Mä luulen, että hän pelkäsi, että valtio olisi voinut...

Tuomo: ...puuttua siihen. Ahaa.

Synnöve: Mutta yhdistyksiä ei voi. Oikeastaan Konstsamfundet-yhdistyksellä on vain kaksitoista jäsentä.

Tuomo: Aivan.

Synnöve: Niin se on aika helppo...

Tuomo: Niin, kyllä kyllä.

Synnöve: ...hallita. Ja perustettiin vuonna -40.

Tuomo: Joo.

Synnöve: Ja Konstsamfundet siis tietysti ei ole kovin tunnettu, mutta ainakin helsinkiläiset ovat tunteneet hyvin Forumin.

Tuomo: Kyllä.

Synnöve: Kauppakeskus, jonka Konstsamfundet möi muutama vuosi sitten. Ja satsaa nyt siis kaikkensa tähän Amos Rexiin.

Tuomo: Joo.

Synnöve: Ja sitten Söderlångvikin tilaan.

Tuomo: Aivan.

Synnöve: Josta nyt kehitetään semmoista myöskin turismia.

Tuomo: Aivan. Itsekin olin itse asiassa instituutin ensimmäinen Amos Anderson -stipendiaatti [pieni naurahdus].

Synnöve: No niin [naurahduksia].

Tuomo: Joka on Konstsamfundetin just myötävaikutuksella, tämä stipendi olemassa. [rauhallista kielisoitinmusiikkia alkaa soimaan taustalla]

Synnöve: Joo ja se on aika uusi stipendi.

Tuomo: Joo. Se oli 2018, kun mä olin stipendiaatti. Kiitos paljon Synnöve, että tulit keskustelemaan tänne Parlatorioon. Eiköhän me voida näillä puheilla laittaa jakso pakettiin. Kiitos.

Synnöve: Kiitos itsellesi.

[rauhallista kielisoitinmusiikkia, musiikki vaimenee]